

Els orígens de l'hostaleria al Berguedà

Dels hospitals a la liberalització dels hostals públics

"Ha menjat en set hostals i begut en nou tavernes"

El refrany popular atribuïa el sentit de mundanitat o ser "home de món" a tot aquell que hagués viscut i conviscut en hostals i tavernes i això el convertia en algú expert, llest i coneixedor de gent i afers.

Els hostals han estat inici de poblacions i han influït decisivament en la toponímia, i en el cas del Berguedà, trobem algunes cases que, encara avui, conserven el nom d'hostal o hostalet, denotant la seva funció original.

Els hostals, les fondes i les tavernes han tingut sempre un importància cabdal en la vida social i col·lectiva dels nostres avantpassats. No solament eren llocs de "parada i fonda", de menjar, beure i dormir, sinó que esdevien punts d'intercanvi de les relacions personals i dels tractes comercials essent, en definitiva, l'aparador de la vida pública del lloc comparable a l'espai obert de la plaça (1).

La tradició dóna poca confiança al menjar que servien els antics hostals, possiblement per la mala reputació que tingueren, a partir del segle XVIII, les fondes barcelonines regentades per emigrants italians anomenats "becos" (2). Basada en una llegenda de Sant Nicolau, i que s'estengué pels Països Catalans, trobem al Berguedà la història de "l'hostal cremat" que explica que, a peu del camí que portava a Coll de Jou, hi havia un hostal on els clients que hi arribaven no en sortien, ni vius ni morts, ja que o bé els robaven, o els cremaven o en feien botifarres. Els rumors deien que la gent de Bagà i de Gisclareny van

cremar l'hostal que encara avui es conserva en ruïnes (3).

Els clients dels hostals eren bàsicament els traginers, i és que l'ofici d'hostaler anava lligat a l'activitat traginera, que s'encarregava del transport de mercaderies.

Els orígens de l'activitat són incerts i és que les funcions d'acollir el foraster, el fet de donar hospitalitat al qui arriba de fora, són serveis tan antics com la pròpia humanitat.

Començarem l'estudi en un moment històric determinat, però podria haver estat un altre, i ens remuntarem mil anys enre, on la funció d'acollir els viatgers era reservada als hospitals.

Els hospitals

Sabem que des de mitjan segle XI el servei d'albergar els vianants era atès a l'hospital. Les paraules 'hospital' i 'hostal' significaven, en origen, el mateix. A la nit, les ciutats tancaven les portes i els hospitals funcionaven com albergs o hostatgeries. Molts es fundaren amb la finalitat d'acollir els pobres que es desplaçaven de ciutat en ciutat.

També s'anomenaven 'hospitals' les cases-refugi que es trobaven situades en colls o ports de muntanya de difícil accés. Eren punts de parada obligada sobre tot per les dures condicions del viatge i més en casos de mal temps o tempesta.

Al Berguedà tenim constància d'hospitals des de mitjan segle XIII. El 1249 ja existia l'hospital de Rocasança, situat a sobre de Bagà, a l'accés als Colls de Jou i de Pendís, aleshores el camí més utilitzat per anar a la Cerdanya. El

Fonda Cerdanya a la Pobra de Lillet. JOSEP SALVANY

1255 l'hospital de Bagà ja era construït (4) i el 1268 Pere de Berga funda un primitiu hospital situat al costat de l'església de Sant Pere de Cohorts (5).

El 1289 els viatgers que arribaven a l'Hospital de Rocasança pagaven almoines a Bernat de Camp-Gotmar per allotjar-s'hi. Aquest era soci del rector i la meitat de les almoines recollides eren per a ell (6).

L'any 1322, "els cònsols de Bagà cuidaven de l'administració de l'hospital i pel servei del mateix hi tenien un home i una dona, que tenien obligacions com tenir cura de les sales de l'hospital, de mantenir en bon estat

els llits, et. Havien de rebre els pobres de Crist, tan sans com malalts i tractar-los misericordiosament. Tenien el càrrec de per vida" (7).

Són anys d'epidèmies i la pesta negra fa estralls arreu, i és en aquest context que apareixen nous hospitals, probablement amb funcions ja exclusives de curar malalts, un servei que ha arribat fins als nostres dies associat amb la paraula 'hospital'.

El 1345 a Montmajor ja hi havia un hospital al "Coll de Olzina", que anys més tard es coneixeria amb el nom d'Hospital de Malafo-gassa. (8)

El mercader A. de Pinebret, després del 1347, manà que fos construït i edificat un hospital a Berga per acollir els pobres malalts. (9)

Sabem que l'any 1400, l'hospital de Lillet estava en ruïnes i

l'aigua hi entrava pertot arreu. Els cònsols varen arrendar el pis superior a un teixidor, Arnau Serra, perquè hi posés el seu negoci i hi fes les obres necessàries. Es reservaren el pis inferior de l'alberg per hospital de pobres. (10)

Amb el temps els hospitals anaren perdent la funció originària d'acollir pobres i a partir del segle XVII alguns es convertiren en hostals, com l'Hospital de Malafogassa de Montmajor, que l'any 1613 era governat per la família Viladàs que portava el renom de Bisbe, i que anys després seria conegut com l'hostal del Bisbe. (11)

A l'estiu de 1625 el bisbe de Solsona fa una visita a Bagà i ens descriu un establiment amb poques places per acollir els viatgers: *"l'Hospital de pasajeros en el qual ay dos camas, una para clerigos y otra para hombres y quando ay mujeres las acomoda arriba el hospitalero y tiene de renta cinco libras que con esto y las caridades se provee lo necesario"*. (12)

Els hostals i les tavernes de la vila

Originàriament els hostals eren establiments on s'acollia mitjançant pagaments de mercè, els qui anaven de pas i les seves cavalleries. Al segle XIV eren construccions molt simples: una cuina-menjador, estable per a les cavalleries i dues grans sales per a dormitori, una per als homes i una altra per a les dones. (13)

La taverna era, més aviat, una botiga de proveïments on es venia pa i vi, i en el cas concret de Bagà l'any 1344, el taverner era un negociant de vi que tenia unes restriccions molt concretes *"Fins a S. Miquel, podien vendre vi estrany, i d'aquesta data enllà només podien vendre vi de la terra mentre n'hi hagués"* (14). S'entenia per vi estrany el vi que provenia de fora de les baronies de Pinós.

El 1383 la consolia de la vila de Bagà paga a l'hostaler sis lliures per les despeses d'allotjament del mestre campaner que treballa a l'església de Sant Esteve. (15).

L'hostaler de Borredà, Bernat de la Serra, el 1427 feia poc temps que s'havia instal·lat a l'hostal de Borredà, procedent de Ripoll i fou el monestir qui va construir l'hostal i va cridar l'hostaler. Aquest hostal va néixer amb la funció

d'acollir els vianants que anaven de Berga a Sant Jaume de Frontanyà i a Ripoll. (16)

Un document de 1433 ens informa que l'antic hostal de Borredà era situat al barri de Borredà, al lloc conegut de la Castabella, prop de l'antiga rectoria i possiblement el mateix lloc on anys després es construiria la casa de cal Font. (17)

A Berga hi havia un hostal al barri de les Canals que l'any 1443 fou donat per Pere de Soldevila, de Santa Maria de la Quar, al seu fill. (18)

El 1445 es constitueix la confraria d'hostalers i taverners de Barcelona, que es posà sota la invocació de Santa Marta, advocada de l'hospitalitat. (19)

L'hostaler de Borredà, Joan de la Serra, rep permís el 1461 per reconstruir una barraca que fins aleshores era abandonada; segurament s'havien d'ampliar les cel·les per als hostes i construir estables per al bestiar de l'hostal i per als animals de tir dels vianants que dormien a Borredà. (20).

El 10 de març de 1465 la taverna de Gironella es comença a arrendar gràcies als privilegis concedits pel baró Galceran de Pinós, que era senyor de la baronia de Gironella. Els arrendaments són font d'ingressos de la vila per fer front a les despeses municipals. (21)

L'Hostalet de Rocasança.

JOAN RIBERA

El 1471 en Pere Col, hostaler de Bagà, rep una lliura i onze sous per l'hostalatge de la mestra de la vila i uns anys després, el 1486 hi trobem Joan Col, probablement un fill de l'anterior l'hostaler. (22)

El fogatge de 1553 ens indica que Berga tenia 2 hostalers: Joan Vila i Joan Nixer. Als afores de la vila hi havia l'hostaler "Damia Coll" de "l'hostal de Gordiola". A Bagà hi trobem l'hostaler Mestri Peris i a Borredà l'hostaler es deia Jaume. (23)

A Gironella, l'any 1579, s'arrenden conjuntament la fleca i la taverna. (24)

És a partir del segle XVII que els taverners de la vila de Bagà passaren a pagar un impost gravat sobre el consum de vi. En el contracte d'arrendament de la taverna de l'any 1600, veiem com algunes ordinacions afectaven els serveis dels hostalers *"Item, que nengun hostaler puga vendre vi vert, ni madur, ni pa, ni puga arrendar taverna ni fleca tant com tinga ostal, en ban de 1 ss quada vegada"*. A Bagà, hi havia dues tavernes, una als afores, al Raval, i l'altre al centre, al carrer Major (25), i tot sembla indicar que el mateix succeïa a Gironella el 1606, on dos anys després, les tavernes s'arrendaven per disset lliures. (26)

El 1609, l'hostaler de Bagà no podia comprar vi a l'engròs, segurament per no fer competència deslleial a la taverna *"Item, que nengun hostaler puga comprar vi en gros sinó que tinga la muller partera, en ban de 1 ss"*. (27)

La vila de Bagà dicta una ordre per evitar frau produït pels hostalers l'any 1618: *"Per lo consell és stat determinat que atès los hostes, de la present vila fran gran frau a les ajudes de la mateixa vila, que qual-sevol hostaler que farà frau caiga en pena de ser privar per quatre mesos de tenir hostal i en pena de sinquant nou sous adquisidora com en lo albarà. Item, que hage de comprar una querna per cada hoste que arribarà al ostal. Item, que nengun hostaler puga matar més de tres tossinos, cada hostaler sots la mateixa pena. Item, que no puga buidar vi tant com tindrà hostal, sinó que, tinga la muller partera, i en tal cas ne puga buidar un bot i no més, sots la dita pena. Item, que hagen de tenir les portes obertes fins a les nou ores de nit, sota la mateixa pena"*. (28)

A Serrateix l'any 1622, l'Abat Aymerich de Serrateix exercia el seu poder i decidia sobre l'activitat comercial: *"es mana que ningú gosi parar hostal, taverna ni carnisseria ni altrament vendre carn dins lo terme de Serrateix ni vendre alguna cosa en la plassa sens llicentia de l'abat o el seu procurador o del batlle"*. (29)

El 8 de juliol de 1648 la vila de Bagà fa un contracte d'arrendament de l'hostal per sis anys amb un llarg enumerat de condicions que restringien els seus serveis: l'hostaler no podia comprar a l'engròs, podia matar com a màxim dos porcs l'any; era l'únic hostaler de la vila amb la condició que havia d'acollir a tothom, incloent-hi soldats amb cavalls

fins a un màxim de deu, i la vila li pagava les despeses extraordinàries de civada sempre que vinguessin en nom del rei. Cap particular podia fer competència a l'hostaler acollint marxants i gent passatgera, sota pena de pagar una multa. (30)

El 1653 s'arrenden els dos hostals de la vila de Bagà per un període de dos anys. (31)

Des de l'any 1716 a les baronies de Pinós apareix una nova imposició al comerç que també va afectar el sector dels taverners i hostalers, que havien de contribuir al comerç per als guanys anuals. (32)

El 1745 Gironella va arrendar la taverna i l'hostal de forma conjunta per 153 lliures. (33)

És a partir de l'any 1750 que trobem a la vila de Bagà l'activitat hostalera que té a veure amb la comercialització d'aiguardent. (34)

L'any 1772 l'hostaler de Gironella pagava una contribució anual de 25 rals, i l'arrendament de l'hostal i de la taverna, junt amb el passatge del pont i el forn produïen uns ingressos per a la vila de 98 rals. (35)

L'any 1786, l'Ajuntament de Berga treu a subhasta l'arrendament de l'edifici que ha d'esdevenir hostal de la Vila, i posa com a condició que "estigui situat entre els quatre cantons fins al collet de la plaça cremada". (36)

Francisco de Zamora, agent i espia del ministre Godoy, féu un llarg viatge per Catalunya, i veint de Ripoll i Puigcerdà, a primers de l'any 1787, passà pel Berguedà en direcció a Manresa. A la Pobla de Lillet ens descriu

com era l'hostal: "*el mesón es indiguno, y la mesonera pobre. De consiguierte, nuestra cama fue la paja. El arrendarse sólo por un año los mesones y no permitirse al mesonero que tenga nada en casa, puede ser la causa de su miseria...*" (37)

Arribat a Berga, el viatger Zamora es trobà amb una vila castigada per les guerres i els incendis, amb carrers empedrats i cases velles, amb castell i muralles enrunades, on la casa de la vila també amenaçava ruïna, i en aquest escenari, hi va passar la nit: "*El Mesón es una casa alquilada, indignísimo, subiéndose a sus desvanes, que sirven de habitación, por una escalera de palo. Yo dormí en ellos una noche, al lado de la paja; y esto a pesar del Intendente, que me había dicho que hallaría un buen mesón aquí.*"

La mesonera era recién casada; y como no había sido del oficio, le servia de diversión cuando los pasajeros reconvenían a su marido las faltas. Tenía una madre habladora, gangosa y ciega, que a cada palabra sacaba un tío que tuvo un empleo distinguido." (38)

A principis del segle XIX, el Baró de Maldà, que passava un temps a Berga i tenia família i amics allotjats a l'hostal de Sallagosa, a la casa de Mariano Ferreres, prop del portal, es queixava dels hostalers de Berga perquè apujaven els preus davant la demanda d'allotjament provocada pels nombrosos desplaçats de guerra:

"*Vaja, en estos temps por los hostelers los és pau i no guerra, per lo que ens fan ben pagar a quants pobres com nosaltres expatriats ho som i que*

Hostal Passasserres (a mà esquerra). DESEURAS

en nostres cares ja se'ns manifesta prou la indigència de casi tot, fora de cols i trumfos, en què ens veiem posats. I en el dia, qui pot menjar pa, escudella, olla, un guisado i platillo ja fa prou, i en guardar la pell (...); i si no ens tenim que moure de Berga en l'hivern ja fem un gran negoci per resultar-nos menos gasto en andances, en lo que a part d'estes tenim, i així economisar en quant pogam la bossa (...)." (39)

El Baró de Maldà dona notícia de l'obertura de la primera fonda a Berga, a l'abril del 1812, aleshores un negoci de venda de menjar cuit sense servei d'alberg, a imatge de les fondes barcelonines: "*En esta vila de Berga se va a plantar una fonda en la plaça, a l'últim del Carrer Major, per menjar, los quins vulguen gastar, algunes empanades, pastelillos i cremes de llet, a mes de polles, capons, etc., i així no ser tan miserable esta vila de sols tropa, carabasses, blat de moro i algunes poques de cols i verdures (...).*" (40)

No havia passat ni un mes que una nova fonda va obrir les portes a Berga, i va ser preludi dels molts canvis que van afectar el sector conegut avui com hostaleria: "*avui s'ha estrenat, en esta vila de Berga, una fonda en un carrer estret cerca de la Font Fonda, ha vent-hi ja altra que apar que no servirà, tractant millor en esta, com ha dit en esta nit en casa lo Sr. Coman-*

dant d'armes ab son jovial humor, que la sopa era molt bona i menjar-hi bé ab poc cost; i així ja tenim café i ja fonda per los menjadors de gust delicat i en beure alguna tassa o xicra de café absucre, i també poquet de resolis." (41)

Les masies-hostals

A partir del segle XVI, algunes de les masies que eren a tocar dels camins més transitats, es convertiren en hostals per tal de donar acolliment als viatgers que hi feien parada.

El camí ral era el principal camí públic, i els masos i les viles per on passava gaudien de certs privilegis reials.

Sembla ser que a Malanyeu l'any 1581 la casa del Far s'havia convertit en hostal a causa de la seva situació estratègica tocant el camí ral, que anava de Berga a Bagà.

A partir de 1633 l'Hostal del Gran Nom al terme de l'Espunyola iniciava la seva activitat hostalera. Situat en el camí ral de Berga a Solsona, fou també lloc de pernocta dels pastors que seguien el camí ramader i aprofitaven per passar la nit i omplir sarró i bóta. (42)

L'any 1677 l'Hostal Nou del terme de Puig-reig començava a reformar-se per iniciativa de Joan Riera, hostaler i pastisser, i el seu fill Francisc. Es va refer la teulada, es varen fer obres d'ampliació i es va construir un forn nou. (43)

El terme de Montmajor era una important cruïlla de camins, i el 1696 ja existia l'Hostal dels Plans. (44)

Al terme de Puig-reig l'Hostal de la Granota era regentat per Joan Parcerisa i la seva muller Isabel, l'any 1697. (45)

A la Vall d'Alldan, l'any 1720 s'obria l'Hostal Passasserres (46). És a partir del 1734 que una ordre obliga a condicionar els camins públics i les carreteres: calia que fossin aptes per viatjar i transitar-hi els "carros de postas". Fins aleshores els camins s'havien mantingut inalterables durant segles. (47)

El 1744 es troba documentat l'Hostal del Bou, hostal construït al peu del camí ral que des de Merola anava a Sant Joan de Montdarn. Davant mateix d'aquesta església

hi havia un altre hostel molt important : l'hostal de Corderoure. (48)

Al segle XIX es produeix la liberalització de l'activitat hostalera i aquests establiments ja no dependran de concessions municipals. Comencen a sorgir hostals, fondes, tavernes i cafès que intenten satisfer la creixent demanda de serveis, sobretot dels viatgers i excursionistes que arriben per conèixer el Pirineu, primer amb diligències, i després amb tren i cotxe. Però això ja formaria part d'una altra història....

Notes

- (1) Amades, Joan. *Costums i tradicions d'hostals i tavernes*, capítol "Els hostals", p.13. Club d'esports de Muntanya. Barcelona, 1936.
- (2) Redó Martí, Salvador. *Menjar beure i dormir. Aproximació històrica i contemporània a l'hostaleria del Bages*. Gremi d'Hosteleria del Bages, p.14.
- (3) Artero i Novella, Isabel. *Pedraforca Màgic*. Farell Editors, 2001. Llegendes de "L'hostal cremat", p. 90. Fonts: Ester Cayuela i Cristina Liria, a qui els hi va explicar Maria Saboret, de Bagà.
- (4) Serra i Vilaró. *Baronies de Pinós i Mataplana. Investigació als seus arxius*, p. 186, llibre II.
- (5) Huch i Guixer, Ramon. *Notes Històriques de la ciutat de Berga*, Columna Albí, XIX, p.78.
- (6) Serra i Vilaró. *Baronies de Pinós i Mataplana. Investigació als seus arxius*, p. 186, llibre I.
- (7) Serra i Vilaró. *Baronies de Pinós i Mataplana. Investigació als seus arxius*, p. 261, llibre III.
- (8) Bach i Riu, Antoni. *Montmajor i el seu comú*. Ajuntament de Montmajor.

- (9) Huch i Guixer, Ramon. *Notes Històriques de la ciutat de Berga*, Columna Albí, cap. LIII, p. 226
- (10) Serra i Vilaró. *Baronies de Pinós i Mataplana. Investigació als seus arxius*, p.187, llibre II.
- (11) Bach i Riu, Antoni. *Montmajor i el seu comú*, Ajuntament de Montmajor, p.61.
- (12) Viladés Llorens, Ramon. "Visita Pastoral a Bagà, del Bisbe de Solsona Miguel Santos de St. Pedro el dia 12 de juliol de 1625", *Bagadanum Miscel.lània*, Associació medieval de Bagà, volum II, p.34.
- (13) Enciclopèdia catalana.
- (14) Serra i Vilaró, Joan. *Baronies de Pinós i Mataplana. Investigació als seus arxius*, p.113, volum II.
- (15) Soca Torres, Isaac. *Bagadanum Miscel.lània*. Associació Medieval de Bagà, volum II "De fabricatione Cymbalorum", p. 111.
- (16) Serra Rotés, Rosa. *Borredà, "La crisi baix medieval, S.XIV-XV"*, p. 118.
- (17) Serra Rotés, Rosa. *Borredà, "La crisi baix medieval. S.XIV-XV"*, p. 117.
- (18) Serra Rotés, Rosa. *Borredà, "La crisi baix medieval. S.XIV-XV"*, p. 127.
- (19) Redó Martí, Salvador. *Menjar beure i dormir. Aproximació històrica i contemporània a l'hostaleria del Bages*, Gremi d'Hosteleria del Bages, p.14.
- (20) Serra Rotés, Rosa. *Borredà, "La crisi baix medieval, S.XIV-XV"*, p.118.
- (21) Busquets i Castella, Josep. *Gironella Notes Històriques*. Associació Cultural El Vilatà, 1999, "Arrendaments del segle XV al XIX", p. 97.
- (22) Soca Torres, Isaac. *Bagadanum miscel.lània*, Associació Medieval de Bagà, volum II, "De fabricatione Cymbalorum", p.136.
- (23) Fogatge de 1553.
- (24) Busquets i Castella, Josep. *Gironella. Notes Històriques*. Associació Cultural El Vilatà, 1999, "Arrendaments del segle XV al XIX", p. 98.
- (25) Serra i Vilaró, Joan. *Baronies de Pinós i Mataplana. Investigació als seus arxius*, p.114, volum II.
- (26) Busquets i Castella, Josep. *Gironella. Notes Històriques*. Associació Cultural El Vilatà, 1999, "Arrendaments del segle XV al XIX", p. 100.
- (27) Serra i Vilaró, Joan. *Baronies de Pinós i Mataplana. Investigació als seus arxius*, p.114, volum II.
- (28) Serra i Vilaró, Joan. *Baronies de Pinós i Mataplana. Investigació als seus arxius*, p.112, volum II.
- (29) Badia i Masgrau, Josep M. *El monestir de Santa Maria de Serra-teix. Més de mil anys arrelat al territori*, Farell Editors, capítol 5, "Vida monàstica", p. 180.
- (30) Serra i Vilaró, Joan. *Baronies de Pinós i Mataplana. Investigació als seus arxius*, p.156, volum II.
- (31) Serra i Vilaró, Joan. *Baronies de Pinós i Mataplana. Investigació als seus arxius*, p.157 volum II
- (32) Serra i Vilaró, Joan. *Baronies de Pinós i Mataplana. Investigació als seus arxius*, p.141, volum II.
- (33) Busquets i Castella, Josep. *Gironella. Notes Històriques*. Associació Cultural El Vilatà, 1999, "Arrendaments del segle XV al XIX", p. 100.
- (34) Serra i Vilaró, Joan. *Baronies de Pinós i Mataplana. Investigació als seus arxius*, p.464, volum II.
- (35) Busquets i Castella, Josep. *Gironella. Notes Històriques*. Associació Cultural El Vilatà, 1999, "El segle XVIII", p. 127
- (36) Espuña, Francesc. *La Riera de Metge en la Industrialització de Berga*, Els llibres de l'Àmbit. 2001, p.52. Extret del llibre de les actes del Comú, fol. 305, de l'any 1786.
- (37) Zamora, Francisco de. *Diario de los viajes hechos en Cataluña de Francisco de Zamora*, Ramon Boixareu, Barcelona, 1973.

- (38). Zamora, Francisco de. *Diario de los viajes hechos en Cataluña de Francisco de Zamora*, Ramon Boixareu, Barcelona, 1973, p. 95-100.
- (39) Baró de Maldà. *Calaix de Sastre*, 1811-1812.
- (40) Baró de Maldà. *Calaix de Sastre*, 1811-1812, Vol. 20. p.178.
- (41) Baró de Maldà. *Calaix de Sastre*, IX. Vol. 20. 1811-1812. p.190.
- (42) L'Erol - Agrupació de Muntanyencs Berguedans. "Pels Camins del Berguedà", p.76. La data de 1633 és la que figura en l'antiga llinda de l'entrada de la casa, que avui és guardada per la família Comaposada.
- (43) Serra Rotés, Rosa. *Merola*.
- (44) Bach i Riu, Antoni. *Montmajor i el seu comú*. Ajuntament de Montmajor, p. 26.
- (45) Serra Rotés, Rosa. *Merola*.
- (46) Grifell, Quirze i Alsina, Jordi. L'Erol "La Tia Queralta de la Vallan", p.16.
- (47) Serra i Rotés, Serra i M. Dolors Santandreu. "Dels Camins romans a les carreteres asfaltades. Comunicacions". L'Erol, p.17.
- (48) Serra Rotés, Rosa. *Merola*. Capítol "Els hostals". p.13.

Carles Fígols Company
Hostaler

[Vilà - Papereria i Oficina]

Pg. De la Indústria 30, 08600 Berga

Tel: 93 821 18 488 Fax: 93 822 15 98

e-mail: papvila@ofiexperts.es

Fes-te soci de l'Àmbit

**Àmbit de Recerques
del Berguedà**